

Grammatikoversigt

Navn: _____

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

© www.ideskyen.dk 2018

HANS, HENDES, SIN Brug sin når den der ejer noget, er grundled i sætningen - det skal være hans/hendes, når det henviser til noget andet end grundledet: Asger tog sin kasket omvendt på (hvis man skriver hans, er det en andens kasket). Abi gav sin hund et kødben (hvis du skriver hans, er det en andens hund). Andrea hørte sin far spille guitar (hvis du skriver hendes, er det en andens far).	LIGGE eller LÆGGE: <i>Ligge</i> er noget der ligger stille, mens <i>lægge</i> er en bevægelse. F.eks.: Hun skulle ligge stille (stillestående) Han skulle lægge stilen på bordet (bevægelse)
AD eller AF AF = væk fra noget, om en årsag eller en anledning Sofus var ved at dø af grin AD = langs med, hen over eller gennem noget Oliver lænede sig op ad muren	SAMMENSATTE ORD: Det kan være svært at afgøre, om ord og ordforbindelser skal skrives i ét eller flere ord. I mange tilfælde kan man dog høre forskel. Hvis ordet siges som ét ord, skal det også skrives i ét ord. F.eks.: <i>Emma skulle huske sedlen. På huskesedlen står alle indkøbene</i> Som regel kan man høre forskellen. Når der er tryk på det første led end det andet, skal det skrives i ét ord. Ordforbindelser med i skrives i to ord: <i>I dag, i aften, i ferien, i morgen...</i>
NOGEN ELLER NOGLE Nogen betyder 'nogen som helst', 'nogen overhovedet': F.eks.: Der var ikke nogen i klasseværelset Du skal bruge nogen i: <u>Nægtende sætninger</u>: Læreren fandt ikke nogen i klasseværelset. <u>Spørgsmål</u>: Har du nogen papirer til mig? <u>Betragtede sætninger</u> ("hvis"): Hvis der er nogen spørgsmål, tager vi dem nu. Nogle betyder 'et par', 'visse', 'en del', 'enkelt': De så på nogle af opgaverne Nogle af eleverne skulle have hjælp	ENKELT el. DOBBELT KONSONANT: Mange ord staves med dobbeltkonsonant f.eks. lægge, skulle, fødder, lomme. Vokalen foran dobbeltkonsonanten er kort. Nogle af ordene findes også, hvor vokalen er lang, men så får ordet ikke dobbeltkonsonant, f.eks. læge, skule, føder. Prøv at udtale ordet og lyt dig frem til, om vokalen er kort eller lang: Kort vokal = dobbeltkonsonant Lang vokal = enkeltkonsonant

NAVNEORD (substantiv) - findes ved at sætte EN eller ET foran ordet.

Navneord er navnet på ting, begreber og levende væsner. Fx *baby, stol, venskab*.

n-ord (fælleskøn) er ord med "en" foran. Fx *gris, mand, rose, stol, glæde*.

t-ord (intetkøn) er ord med "et" foran. Fx *et pindsvin, et barn, et træ, et hus, et håb*.

ENTAL		FLERTAL	
- Findes ved at sætte EN eller ET foran eller bag ordet.		- Findes ved at sætte FLERE eller ALLE foran ordet.	
UBESTEMT	BESTEMT	UBESTEMT	BESTEMT
<u>En</u> dag	dag <u>en</u>	flere dage	alle dag <u>ene</u>
<u>En</u> uge	ug <u>en</u>	flere ug <u>er</u>	alle ug <u>erne</u>
En måned	måned <u>en</u>	flere måned <u>er</u>	alle måned <u>erne</u>
Et år	åre <u>t</u>	flere år	alle åre <u>ne</u>

Komma (,)

Når du har sat punktum i en tekst, skal der måske dele teksten op i mindre afsnit med et komma.

1. Sæt **X** og **O** i sætningen - hvis det er to eller flere sæt X og O, skal der være et eller flere kommaer.
2. Der er altid komma foran **men**, også selv om der ikke er udsagnsled og grundled.
3. Hvis **der** og **som** kan byttes om, skal der være komma foran **der** og **som**.
4. Der skal være komma foran **at**, hvis det første ord efter **ikke** er et udsagnsord.
5. Der skal være komma både **foran** og **bag** den **indskudte sætning**.
6. Der er tit komma foran **hv-ord**: hvis, hvad, hvem og hvorfor.
7. Der er ofte komma foran disse **småord**: fordi, da, så, når, mens.
8. Der skal være komma mellem en **opremsning**, kun det sidste komma erstattes af "og".

Direkte tale (" ")

Der skal være **anførselstegn** om direkte tale. Den sætning der fortæller, hvem der siger noget, kaldes for den anførende sætning. Hvis den anførende sætning kommer efter den direkte tale, skal der komma efter den direkte tale.

Fx: *"Forstår du teknikken? ", spørger Julia.*

Hvis den anførende sætning kommer først, skal du sætte kolon (:) efter den anførende sætning. Efter kolon skal du starte med stort bogstav.

Fx: *Katrine sagde: "Jeg rejser snart til Norge. "*

Er den direkte tale et spørgsmål eller et udråb, sætter du udråbstegn eller spørgsmålstegn i stedet for komma.

Fx: *Vil du med? " spurgte Simon. "Gerne! " svarede Freja.*

Den anførende sætning kan også stå midt i den direkte tale.

Fx: *"Jeg rejser nu," sagde Caroline, "og jeg tager Ersin med."*

Punktum (.)

Når der er brug for et større ophold i teksten, sætter man punktum. Du skal f.eks. sætte et punktum, når en mening er afsluttet og noget nyt skal begynde.

Stort begyndelsesbogstav

Efter punktum begyndes med stort begyndelsesbogstav.

Personnavne, geografiske navne, titler på bøger og lignende skrives med stort.

I, De, Dem og Deres, skrives med stort, hvis det er tiltale.

Spørgsmålstegn (?)

Du skal sætte et spørgsmålstegn (?), hvis der er et direkte spørgsmål i teksten.

Står spørgsmålstegnet i stedet for et punktum, skal du begynde med stort efter tegnet.

Står spørgsmålstegnet i stedet for et komma, skal det næste ord ikke begynde med stort.

Fx: *Kommer I ikke snart? " kaldte læreren. "Hvornår får vi fri?"*

Udråbstegn (!)

Udråbstegn sættes for at understrege, det der råbes, ønskes eller gives som en ordre. Hvis udråbstegn står i stedet for et punktum, skal det følgende ord starte med stort bogstav. Hvis udråbstegnet står i stedet for et komma, skal det følgende ord ikke starte med stort bogstav.

Fx: *"Hjælp mig dog! " "Lad vær! beordrede pigen. "*

UDSAGNSORD (verbum) – findes ved at sætte AT eller JEG foran ordet.

Udsagnsordet fortæller, hvad personer, dyr eller ting gør og bøjes i tid:

STAMMEN	NAVNEFORM	NUTID	DATID	FØRNU Tid	FØRDATID	LANG TIL-
Regelmæssige (Svagt bøjede)						
Stammen er udsagnsordets korteste form	Findes ved at sætte <u>AT</u> foran ordet	Findes ved at sætte: <u>I DAG...JEG</u> Nutid ender på: -ER eller -R	Findes ved at sætte: <u>I GÅR...JEG</u> foran Regelmæssig udsagnsord: ender på	Findes ved at sætte <u>JEG HAR</u> foran.	Findes ved at sætte <u>JEG HAVDE</u> foran ordet.	Ende på:— <u>ENDE</u>
Hent	<u>At</u> hente	Jeg <u>henter</u>	Jeg <u>hentede</u>	Jeg har <u>hentet</u>	Jeg havde <u>hentet</u>	<u>Hentende</u>
Stav	<u>At</u> stove	Jeg <u>staver</u>	Jeg <u>stavede</u>	Jeg har <u>stavet</u>	Jeg havde <u>stavet</u>	<u>Stavende</u>
Uregelmæssige (Stærkt bøjede)						
Gå	At gå	Jeg <u>går</u>	Jeg <u>gik</u>	Jeg har <u>gået</u>	Jeg havde <u>gået</u>	<u>Gående</u>
Syng	At synge	Jeg <u>synger</u>	Jeg <u>sang</u>	Jeg har <u>sunget</u>	Jeg havde <u>sunget</u>	<u>Syngende</u>

TILLÆGSORD (adjektiv) - findes ved at spørge med AT VÆRE foran ordet.

Tillægsordet lægger sig til navneord og fortæller noget om navneordet. Fx: *en **god** bil, et **sødt** smil.*

De fleste tillægsord kan gradbøjes. Bemærk at nogle tillægsord får omlyd fx: *lang - længere - længst*, og at nogle gradbøjes uregelmæssigt fx: *ung - yngre - yngst*.

GRAD	2. GRAD (KOMPARATIV)	GRAD (SUPERLATIV)
Stammen af ordet.	Findes ved at sætte -ERE eller -RE bag ordet, eller MERE foran ordet.	Findes ved at sætte -EST eller -ST bag ordet eller MEST foran ordet.
Sød	Sødere	Sødest
Dejlig	Dejliger	Dejligst
Rolig	Roliger	Roligst
Eller "mere og mest"		
Stille	Mere stille	Mest stille
Uregelmæssige:		
God	Bedre	Bedst

OMSAGNSLED TIL GRUNDLED ☒

Omsagnsled til grundled fortæller noget om grundledet, lægger sig til grundledet. Sætninger, hvor en form af **være**, **blive**, **hedde** eller **kaldes** er udsagnsled, kan have dette led.

Omsagnsled til grundled findes ved at spørge med *hvem + udsagnsled + grundled*. Man sætter under omsagnsled til grundled.

Eksempel: *Eleven hedder Sebastian. Han kaldes altid Sep.*

GENSTANDSLED △

Genstandsleddet er det, der bliver udsat for noget - det led, som er genstand for en handling. Du finder genstandsleddet ved at spørge **hvem** eller **hvad** + udsagnsled + grundled.

Eksempel: *Kevin drikker sodavand. Julia kører bil.*

HENSYNSLED □

Hensynsleddet i en sætning fortæller, hvem der får noget, eller hvem der gøres noget for. Hensynsleddet findes ved at spørge med *hvem + udsagnsled + grundled + genstandsled*.

Man sætter □ under hensynsleddet.

Eksempel: *Eleven gav læreren et æble.*

UDSAGNSLED (o)

En sætning består af et udsagnsled og de led der hører til udsagnsleddet. Det er derfor vigtigt at kunne finde udsagnsleddet i en sætning. Et udsagnsled fortæller noget om, hvad der **sker** eller hvad nogen eller noget **gør**.

Du finder udsagnsleddet ved at sætte **jeg** foran. Du sætter en lille cirkel (O) under udsagnsleddet.

F.eks.: *Stine går til ridning. Frigg spiller Ludo*

O

O

GRUNDLED (X)

Det næstvigtigste led i en sætning er grundledet.

Grundledet er **den** eller **det**, der udfører den handling, som udsagnsordet udtrykker.

Du finder grundledet ved at spørge med **hvem** eller **hvad** foran udsagnsleddet. Du viser grundledet med et kryds (X) under ordet. F.eks.: *Andrea cykler i skole.*

X

O

Udsagnsleddet er "cykler". Du skal så spørge: "Hvem cykler?" Svaret er "Andrea". "Andrea" er grundledet.

Udvidet grundled Et grundled kan bestå af flere ord. *Det største hus* var gult

X

O

Et udsagnsled - flere grundled I en sætning kan der være flere grundled, der hører til det samme udsagnsled.

F.eks.: *Karsten og Oliver var Henriks sønner.*

X

X

O

Et grundled - to udsagnsled I en sætning kan der også være flere udsagnsled til det samme grundled. F.eks.:

Caroline gik og sang.

X

O

O

Sammensat udsagnsled Et udsagnsled kan også bestå af flere ord: *Julia ville rejse på sommerferie.*

X

O

—O

Når der og som er grundled For ikke at gentage det samme ord flere gange bruger vi tit de henførende sted-ord **der** og **som**. F.eks.: *Der er flere, som har glemt penalthuset*

X O

X O

BINDEORD (konjunktion) - er ligesom lim, de binder ord og sætninger sammen. De BØJES IKKE.

Sideordningsbindeord forbinder ord og sætninger af samme slags. Fx: *og, eller, men samt, for.*

Underordningsbindeord indleder en ledsætning og fortæller om forholdet mellem de to sætninger. Fx: *at, da, fordi, efter at, for at, hvis, idet, inden, indtil, mens, når om, selvom, siden, skønt, som, som om, uden at, så at.*

EGENNAVN (proprium) - er navne på personer, veje, byer og lande m.m. DE SKRIVES ALTID MED STORT BEGYNDELSESBOGSTAV. Fx: *Anders, Peter Jensen. Lolland, Danmark, Struer, Grønnegade, Australien, Petersen.*

EJESTEDORD (proprium) Fortæller noget om ejerforholdet: Mit, mine, din, dit, dine, hans, hendes, dens, dets, vores, jeres, deres.

FORHOLDSORD (PRÆPOSITION) - fortæller noget om et forhold mellem mennesker, ting og tidspunkter. Fx: *foran, imellem, bag, fra, før, efter, inden.*

STEDORD (pronomen) – er ord, der står i stedet for andre ord. Oftest i stedet for navneord og egennavne.

Personlige stedord				Tilbagevisende stedord	Henførende stedord	Spørgende stedord	Gensidige stedord
Navnefald		Afhængighedsfald	Ejefald				
Nominativ		Akkusativ	Genitiv				
1. person	Jeg	mig	Min	sin, hans, hendes, deres	som, der	hvem, hvad, hvilken, hvilket, hvilke, hvis	hinanden, hverandre
2. person	du, De	dig, Dem	din, Deres				
3. person	han, hun, den, det	ham, hende, den, det	hans, hendes, dens, dets, sin				
1. person	vi	os	vores				
2. person	I, De	jer, Dem	jeres, Deres				
3. person	de	dem	deres				

TALORD (numeralet) – er de ord, man også kan skrive som tal.

MÆNGDETAL: en/et, to, tre, fire, fem, seks...

STAVELSER:

Prik under vokalerne: *violin*

Antallet af stavelser er lig med antallet af vokaler. *Violin* = 3 stavelser

Vokaler kan stå alene i stavelsen f.eks.: *vi-o-lin*

Er der to vokaler efter hinanden, deler du imellem dem: *re-ol*

Hvis der er to ens konsonanter, skal der deles mellem konsonanterne: *lil-le*

Er det et sammensat ord, skal der deles, hvor ordet er sat sammen: *fod-bold-støv-le*

VOKALTRAPPE:

Vokaltrappen kan hjælpe med at bestemme ordets vokal, når vokallyden er kort. Oftest er det sådan, at når vokalen er kort, skal vokalen staves med det bogstav der står på trappetrinnet over dem. F.eks. *Fæst* = *fest*, *høl* = *hyl*. På trappen a, o, u kan det dog springe et trin. F.eks. *Låkke*=*lukke*. A skrives altid som et *a*.

